

PITANJE PRAŠIČEV NA VIŠJO TEŽO – KMEČKA REJA PRAŠIČEV

Tradicionalni izdelki iz prašičjega mesa pogosto predstavljajo kulinarčno dediščino regije, po njih radi segajo lokalni potrošniki so pa tudi praktični produkt v turistični ponudbi. Za zagotavljanje uspešnosti pri prodaji je pomembna kakovost mesnin, katero je praktično nemogoče zagotoviti s standardnim pitancem iz intenzivne reje, in je torej tehnologijo reje prašičev potrebno prilagoditi. Pri prašičjereji kot dopolnilni dejavnosti na kmetiji, se lahko koristno porabijo razpoložljiva doma pridelana krmila, stranski produkti osnovne dejavnosti na kmetiji in stranski produkti živilsko-predelovalne industrije.

Vir: <https://www.genska-banka.si/pasme/krskopoljski-prasic/>

V tradicionalnih načinih reje se prašiče običajno redi daljše obdobje in na višjo končno težo kot v intenzivnejših rejah. Pri takih načinih reje je cilj vzrediti prašiča, ki bo dal kakovostno meso ob v večji meri doma pridelani krmil. Ne glede na sistem reje (intenziven, ekstenziven, ekološki) je ključnega pomena dobro poznavanje prednosti in pomanjkljivosti genotipov (pasem) in spola živali, potrebe prašičev po hranilnih snoveh, sestavo in kakovost uporabljene krme, zakonitosti prehrane prašičev itd. Rejci, ki redijo prašiče v okviru dopolnilne dejavnosti na kmetiji, katerih glavni namen pitanja prašičev je lastna samooskrba članov družine, ki prebivajo v gospodinjstvu, oskrba najete delovne sile in sorodnikov, s prašičjim mesom in mesnimi izdelki, se običajno odločajo za nakup pitovnih prašičev pri teži 80 – 120 kg, ki jih pitajo vse tja do teže okrog 200 kg. Tak način reje ob upoštevanju Pravilnika o pogojih za zakol živali izven klavnice za lastno domačo porabo (Uradni list RS, št. 117/04) omogoča zakol prašiča na domu. Prašiči za namen tovrstnega pitanja se običajno nabavijo v času, ko se na kmetijah pridelava domača alternativna krma, ki v obroku pitancev predstavljajo osnovni vir ali pa samo kot dopolnilo k osnovnemu obroku.

IZBIRA PASME PRAŠIČEV PITANCEV

Z namenom pridelave mesa za predelavo v suhomesnate izdelke so primernejše pasme z več medmišične (intramuskularne) maščobe. Od sodobnejših pasem je po tej lastnosti prepoznana pasma duroc. Za namen kmečke reje so primernejše tradicionalne (lokalne) pasme predvsem pa njihovi križanci. Med tradicionalne pasme prištevamo pasme slovenska landrace-linija 11, slovenska landrace-linija 55 in pasmo slovenski veliki beli prašič- linija 22. Za kmečko rejo so primerni hibridi 12 (križanci linij 11 in 22), potomci hibridov (hibrid 12 in hibrid 21), ki so križani s terminalnimi pasmami (pasmo slovenski landrace - linije 55, pasmo pietrain 44 ali pasmo

duroc 33) ali križanci med hibridi (hibrid 12 in hibrid 21) in terminalnimi hibridi (hibrid 54). Križanci hibridov 12 in 21 s pasmo duroc dajejo potomce z več intramuskularne maščobe, pri reji takih križancih je priporočljivo restriktivno krmljenje, da se nam ne živali preveč zamastijo. Vse bolj se uveljavlja reja prašičev avtohtone pasme krškopoljski prašič, ki je zaradi velike stopnje zamaščenosti primerna predvsem za predelavo v izdelke. Reja avtohtonih (krškopoljski prašič) in tradicionalnih pasem (slovenski landrace – linija 11, slovenski landrace – linija 55, slovenski veliki beli prašič – linija 22) je zanimiva tudi z vidika podpor s strani nove SKP v okviru Operacije lokalne pasme (PAS). Letno plačilo za izvajanje operacije PAS znaša 168,79 €/GVŽ za avtohtone pasme in 112,52 €/GVŽ za tradicionalne pasme.

IZBIRA SPOLA PRAŠIČEV PITANCEV

Pri tradicionalni kmečki reji se rejci običajno odločajo za pitanje svinjk ali kastratov. Uporaba merjascev je manj zaželena kljub dobrim prirastom in konverziji saj obstaja tveganje, da bodo nekateri potrošniki zaznali neprijeten spolni vonj (vonj po merjascu) tudi v sušenih mesnih izdelkih. Kastrati so bolj zamaščeni (večja marmoriranost) nekoliko boljše priraščajo in zaužijejo več krme, imajo slabšo konverzijo. Pri svinjkah bo dosežena nekoliko boljša maščobno kislinska sestava vendar pri starosti 6. do 7. mesecev začnejo izražati spolni nagon, kar povzroča vznemirjenje v skupini, slabšo konzumacijo in posledično tudi slabše priraste.

PREHRANA PRAŠIČEV PITANCEV

Pri kmečki reji se poslužujemo v večji meri doma pridelane krme, ki temelji na žitih in doma pridelanih alternativnih krmilih. Pod pojmom alternativna krmila razumemo doma pridelano krmo, kot so primer beljakovinska krma (polnomastna soja, grah, bob, leča, lupina), voluminozna krma (mlada detelja, trava, lucerna...) in nebeljakovinska krma (krompir, krmna pesa, korenje, koleraba, repa, buče in zelje). Pri uporabi alternativnih nekaterih beljakovinskih in nebeljakovinskih krmilih moramo biti pozorni na antinutritivne snovi, ki negativno vplivajo na zdravje živali in na prirejo. S pomočjo termične obdelave (parjenje, kuhanje), kaljenjem, fermentacijo ali konzerviranjem lahko zmanjšamo te negativne učinke. Zavedati se moramo, da brez kakovostne krme ni uspešnega pitanja in kakovostnih mesnin. Pri krmljenju živali z doma pridelano krmo moramo paziti predvsem na kakovosten vir beljakovin, ki v takih obrokih običajno primanjkujejo. Pri doma pripravljenih krmnih mešanicah seveda ne smemo pozabiti na dodatek ustreznega mineralno-vitaminskega dodatka. V nadaljevanju je predstavljenih nekaj primerov obrokov, ki vključujejo alternativno doma pridelana krmila. Izračun obrokov z vključevanjem doma pridelanih krmil je prilagojen glede na potrebe prašičev v pitanju nad 120 kg. Podatki o hranljivih snoveh, ki jih vsebuje posamezna krma so povzeti po virih iz različne literature zato lahko količine krmil v obrokih odstopajo od predlaganih izračunov. Primeri obrokov so povzeti po Praktičnih navodilih za pitanje prašičev namenjenih za predelavo v pršut, ki jih je v letu 2020 izdal Kmetijski inštitut Slovenije.

Primeri doma pripravljenih obrokov za prašiče pitance (nad 120 kg):

PRIMERI OBROKOV (KONVENCIONALEN/ EKOLOŠKI)	Obroki s koncentratu BREZ domače krme				Obroki s koncentratu + domačimi viri krme							
	1. KON ↓	2. EKO ↓	3. KON ↓	4. EKO ↓	1. KON ↓	2. EKO ↓	3. KON ↓	4. EKO ↓	5. KON ↓	6. EKO ↓	7. KON ↓	8. EKO ↓
KONCENTRAT (KG/dan) sestavine v % ↓	2,8	2,8	2,8	2,8	2,1	2,3	1,7	1,9	2,5	2,5	2,5	1,6
PŠENICA (%)									20		20	
JEČMEN (%)	60	40	40	60	50	80	40	40	55	70	55	50
KORUZA (%)	30	20	25		10	20	20	20	20	30	20	30
TRITIKALA (%)		30	30	30	30		30	20	5			20
SOJA TROPINE (%)	10		5		10		5				5	
SOJA POG. (%)				10								
KRMNI GRAH (%)		10										
PŠENIČNA KRMILNA MOKA (%)							5	20				
DOMAČA KRMA (kg/dan)					+	+	+	+	+	+	+	+
SIROTKA (kg/dan)					10	8						
KUHAN KROMPIR (kg/dan)							5	3				2
SVEŽA LUCERNA (kg/dan)										2,5		1
SUŠENA LUCERNA (kg/dan)									0,45			
KRMNA PESA (kg/dan)								3				
KORENJE (kg/dan)												1
MLADA TRAVA (kg/dan)											3	
BUČE (kg/dan)												1

Pojasnilo k razumevanju tabele: Če vzamemo primer obroka iz stolpca v tabeli 1. KON. Pomeni, da gre za dnevni obrok primeren za konvencionalno rejo, ki bo sestavljen iz 2,8 kg koncentrata in bo vseboval 60% ječmena, 30% koruze ter 10% sojinih tropin. V primeru npr. primera obroka 8. EKO. V tem primeru gre za obrok primeren za ekološko rejo, ki bo sestavljen iz 1,6 kg koncentrata, ki bo vseboval 50% ječmena, 30% koruze ter 20% tritikale in (+) domače krme v količinah 2kg kuhanega krompirja, 1kg sveže lucerne, 1kg korenja in 1kg buč. V primeru krmljenja lucerne je primerljiva uporaba sveže lucerne v količinah 2,5 kg/dan z uporabo sušene lucerne v količinah 0,45 kg/dan v obrokih za pitanje na višjo težo. Običajno prašičem pokladamo krmo dvakrat dnevno v primeru krmljenja voluminoznih krmil je priporočljivo dodajanja med obroki na ta način poskrbimo tudi za to, da so živali zaposlene, kar vpliva na njihovo dobro počutje.

Pri ekološki reji se uporabljajo surovine pridelane po pravilih ekološke pridelave. Izjemoma je dovoljena uporaba konvencionalnih krmil v količinah, ki ne predstavljajo več kot 5% obroka preračunano na suho snov. Dokupljena konvencionalna krmila ne smejo vsebovati GSO (gensko spremenjenih organizmov).

Primeri doma pripravljenih obrokov za pitanje prašičev krškopoljske pasme (nad 130 kg):

PRIMERI OBROKOV (KONVENCIONALEN/ EKOLOŠKI)	Obroki s koncentrat BREZ domače krme			Obroki s koncentrat + domačimi viri krme								
	1. EKO ↓	2. EKO ↓	3. EKO ↓	1. EKO ↓	2. EKO ↓	3. EKO ↓	4. EKO ↓	5. EKO ↓	6. EKO ↓	7. EKO ↓	8. EKO ↓	9. EKO ↓
KONCENTRAT (KG/dan) sestavine v % ↓	3,3	3,2	3,15	2,7	2,2	2,6	2,4	2,5	3	2,9	3	3
PŠENICA (%)												
JEČMEN (%)	100	60	40	100	100	100	50	100	100	50	60	40
KORUZA (%)		30	20				20			30	40	30
TRITIKALA (%)		30	37				20			20		20
SOJA TROPINE (%)												
SOJA POG. (%)												
KRMNI GRAH (%)			3									
PŠENIČNA KRMILNA MOKA (%)		10					10					
DOMAČA KRMA (kg/dan)				+	+	+	+	+	+	+	+	+
SIROTKA (kg/dan)				8								
KUHAN KROMPIR (kg/dan)					5	2	2	3				
SVEŽA LUCERNA (kg/dan)									2			
SUŠENA LUCERNA (kg/dan)										0,35		
KRMNA PESA (kg/dan)						1	1					
KORENJE (kg/dan)						0,5	0,5	0,5				
MLADA TRAVA (kg)											2	2
BUČE (kg/dan)												
KOLERABA (kg/dan)						0,5	0,5	0,5				
REPA (kg/dan)								0,5				

Vsi rejci so zavezani k skrbi za dobro počutje živali in pravilni oskrbi ter spremljanju zdravstvenega stanja živali. Posebna pozornost, ustrezno ukrepanje in upoštevanje navodil pristojnih služb je najustreznejši način za preprečevanje in omejevanje širjenje morebitnih nalezljivih bolezni. Ena od takih je Afriška prašičja kuga, ki se vztrajno širi tudi že po nekaterih sosednjih državah. S pravočasno seznanitvijo in informiranjem bomo morebiten pojav bolezni pričakali pripravljene in na ta način zmanjšali škodo. Več informacij na to temo lahko dobite z obiskom spletne strani na povezavi: <http://www.afriskaprasicjakuga.si/>.

Kmečka reja ne bo rešila problema samooskrbe na nacionalni ravni, prispeva lahko k dobri kulinarčni popestitvi v domačih gospodinjstvih, pri dogodkih druženja in v turistični ponudbi. »Kdor zelje sadi in prašiče redi, se lakote ne boji.«

Prispevek pripravil:

Adam Raspor, univ. dipl. inž. zoot.
svetovalec specialist za živinorejo
Kmetijsko gozdarski zavod Nova Gorica

